

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»

КАФЕДРА ПОЛІТИЧНИХ НАУК І ПРАВА
ЦЕНТР СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ «POLITICUS»

ІХ ВСЕУКРАЇНСЬКА НАУКОВО - ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

«СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВА: ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ ТА
ШЛЯХИ МОБІЛІЗАЦІЇ РЕСУРСІВ»

30 квітня 2025 року

Одеса

УДК 321(477)(063)

С91

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради
ДЗ «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(№ 17 від 26 червня 2025 року)

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ

Музиченко Г. В. – доктор політичних наук, професор, професор кафедри політичних наук і права ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»;

Наумкіна С. М. – доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри політичних наук і права ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»;

Гедікова Н. П. – доктор політичних наук, професор, професор кафедри політичних наук і права ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»;

Долженков О. Ф. – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри політичних наук і права ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»;

Каменчук Т.О. – кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри політичних наук і права ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Проноза І.І. – кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри політичних наук і права ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»;

Сучасна українська держава: вектори розвитку та шляхи мобілізації ресурсів : матеріали IX Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Одеса 30 квітня 2025 року. Одеса ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», центр соціально-політичних досліджень «POLITICUS», 2025. 253с.

УДК 321(477)(063)

С91

© ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», 2025

© Центр соціально-політичних досліджень «POLITICUS», 2025

14. Каменчук Т. О. ІНФОРМАЦІЙНА СФЕРА УКРАЇНИ. НАЦІОНАЛЬНІ ІНТЕРЕСИ ТА ПРІОРИТЕТИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ. 67
15. Карагіоз Р. С. ЗМІЦНЕННЯ ПОЛІТИКО ПРАВОВИХ ОСНОВ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ 72
16. Коваль О. А., Проноза І. І. ПОЛІТИЧНЕ ЛІДЕРСТВО ЯК КЛЮЧОВИЙ РЕСУРС МОДЕРНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ 77
17. Козловська Л. В., Уцеховський М. Ю. ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА МІГРАНТІВ-БІЖЕНЦІВ ВІД ВІЙНИ З УКРАЇНИ В УМОВАХ АГРЕСІЇ РФ ТА ЇЇ АДАПТАЦІЯ ДО ЛОКАЛЬНИХ ДЕМОКРАТИЧНИХ СТРАТЕГІЙ ПРИЙМАЮЧИХ КРАЇН ЄС 2022-2025 РР 81
18. Кокорев О. В. ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ ТА ГІБРИДНОЇ АГРЕСІЇ: ЛАНДШАФТ ІНФОРМАЦІЙНИХ ЗАГРОЗ ДЛЯ УКРАЇНИ 86
19. Краснопольська Т. М. УЧАСТЬ МОЛОДІ У ФОРМУВАННІ ІНСТИТУТУ ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ ЯК УМОВА ДЕМОКРАТИЧНОГО РОЗВИТКУ 92
20. Крікуненко С. В. СУЧАСНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МАЛЬОПИС ЯК ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИЙ АРТЕФАКТ 98
21. Кропівко В. В. ПОЛІТИЧНА РЕКЛАМА У ЦИФРОВОМУ СУСПІЛЬСТВІ: СКАСУВАТИ НЕ МОЖНА РЕГУЛЮВАТИ 102
22. Лагутін М. Р. ДИСКУРС НОВИХ МЕДІА ЩОДО НАЦІОНАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ 106
23. Левченко Я. В. ЦИФРОВА ПОЛІТИЧНА КОМУНІКАЦІЯ: ТРАНСФОРМАЦІЯ ТА ВИКЛИКИ 112
24. Лісовська О. В. Скриль С. А., МІЖНАРОДНЕ ГУМАНІТАРНЕ ПРАВО ТА ЗБРОЙНІ КОНФЛІКТИ СУЧАСНОСТІ 117
25. Макарець С. В. ФЕНОМЕН УКРАЇНСЬКОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ: ВІД НЕЗАВЕРШЕНИХ ПРОЕКТІВ МИНУЛОГО ДО СТРАТЕГІЇ МАЙБУТНЬОГО (ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКИЙ ТА ПОЛІТОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ 121
26. Малишенко Л. О. ПУЛЬС СПРОТИВУ ТА ВІДРОДЖЕННЯ: УКРАЇНСЬКЕ ГРОМАДСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО В ДОБУ ВІЙНИ 129

5. Головаха Є. І., Паніна Н. В. Соціальне божевілля: історія, теорія і сучасна практика. Київ : Абрис, 1994. 168 с.
6. Рябчук М. Ю. Долання амбівалентності. Дихотомія української національної ідентичності: Історичні причини та політичні наслідки. Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2019. 260 с.
7. Національна економічна стратегія на період до 2030 року : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 179. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-n#Text> (дата звернення: 30.05.2025).
8. Україна в умовах війни: виклики та пріоритети державної політики : аналітична доповідь / за заг. ред. О. О. Резнікової. Київ: Національний інститут стратегічних досліджень, 2024. 112 с.

ПУЛЬС СПРОТИВУ ТА ВІДРОДЖЕННЯ: УКРАЇНСЬКЕ ГРОМАДСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО В ДОБУ ВІЙНИ

*Малишенко Людмила Олександрівна,
к. політ. н, доцент,
Одеський торговельно-економічний фаховий коледж
м. Одеса*

Громадянське суспільство в Україні завжди відігравало ключову роль у процесах державотворення, демократичних перетворень та захисту національних інтересів. Його історія сягає корінням у козацькі традиції самоврядування, діяльність громадських товариств XIX-XX століть, дисидентський рух та масові протести новітньої доби, такі як Помаранчева революція та Революція Гідності. Ці події продемонстрували високий рівень суспільної мобілізації та здатність українців до самоорганізації задля відстоювання своїх прав і свобод [1]. Однак повномасштабне вторгнення Російської Федерації 24 лютого 2022 року стало

безпрецедентним викликом для української державності та водночас каталізатором небаченої досі консолідації та активізації громадянського суспільства. В умовах воєнного стану саме воно взяло на себе значну частину функцій із забезпечення життєдіяльності країни, підтримки Збройних Сил України (ЗСУ) та допомоги постраждалому населенню, ставши справжнім "другим фронтом" у боротьбі проти агресора [2, с. 25-30]. Цей текст має на меті проаналізувати трансформацію українського громадянського суспільства в умовах війни, його ключові ініціативи та внесок у національний спротив і майбутнє відродження.

Війна спричинила глибокі трансформації в структурі, пріоритетах та методах діяльності українського громадянського суспільства. Якщо до 2022 року значна частина громадських організацій (ГО) фокусувалася на адвокації реформ, моніторингу діяльності влади, захисті прав людини та розвитку місцевих громад, то з початком повномасштабного вторгнення пріоритети різко змістилися в бік потреб, пов'язаних із війною [3]. Відбулася миттєва мобілізація ресурсів – людських, фінансових, матеріальних – на вирішення нагальних завдань. Багато існуючих ГО швидко перепрофілювали свою діяльність, а поряд з ними виникла величезна кількість нових волонтерських ініціатив та неформальних об'єднань громадян.

Характерною рисою стало розмивання меж між формальними та неформальними структурами. Часто саме низові ініціативи, що склалися з кількох активних людей, демонстрували надзвичайну гнучкість, швидкість реакції та ефективність у вирішенні локальних проблем. Соціальні мережі та месенджери перетворилися на потужні інструменти самоорганізації, координації зусиль та збору коштів [4, с. 53-62]. Водночас, великі та інституційно спроможні ГО змогли налагодити системну роботу, залучати міжнародну допомогу та реалізовувати масштабні проєкти. Відбулася певна "мілітаризація" частини громадянського суспільства, коли основні зусилля були спрямовані на підтримку армії, та одночасно

посилився гуманітарний напрям, орієнтований на допомогу мільйонам постраждалих.

Діяльність українського громадянського суспільства в умовах воєнного стану є багатогранною та охоплює практично всі сфери життя країни.

1. Підтримка Збройних Сил України та Сил оборони. Це один із наймасштабніших напрямів. Волонтерські рухи та фонди (такі як "Повернись живим", Фонд Сергія Притули, United24 та тисячі менших ініціатив) збирають мільярди гривень на закупівлю та доставку на фронт дронів, автомобілів, тепловізорів, засобів зв'язку, аmunіції, медикаментів та іншого необхідного спорядження [5]. Громадяни плетуть маскувальні сітки, готують їжу для військових, ремонтують техніку. Ця всенародна підтримка суттєво посилює обороноздатність країни.

2. Гуманітарна допомога та підтримка внутрішньо переміщених осіб (ВПО). Мільйони українців були змушені покинути свої домівки. Громадські організації та волонтери забезпечують їх евакуацію, тимчасовий прихисток, продуктами харчування, одягом, засобами гігієни та психологічною підтримкою. Створюються гуманітарні штаби, центри допомоги ВПО, організовується доставка допомоги в прифронтові та деокуповані регіони [6].

3. Медична підтримка та реабілітація. Волонтери допомагають медичним закладам, забезпечуючи їх необхідним обладнанням та витратними матеріалами. Окремий важливий напрям – допомога пораненим військовим та цивільним, організація їх лікування та подальшої реабілітації, включно з протезуванням та психологічним відновленням [7].

4. Інформаційний фронт та документування воєнних злочинів. Громадські активісти, журналісти та експерти відіграють важливу роль у протидії російській дезінформації та пропаганді, поширенні правдивої інформації про війну в Україні та світі. Численні ініціативи займаються

збором доказів воєнних злочинів РФ, фіксацією руйнувань, допомогою постраждалим у підготовці свідчень для міжнародних судів [8, с. 112-118].

5. Адвокація інтересів України на міжнародному рівні. Українські ГО та діаспорні організації активно працюють з іноземними урядами, парламентами, міжнародними інституціями та громадськістю, лобіюючи надання Україні військової, фінансової та гуманітарної допомоги, посилення санкцій проти Росії, притягнення агресора до відповідальності та підтримку євроатлантичної інтеграції України [9].

6. Підтримка вразливих груп населення. Особливу увагу громадянське суспільство приділяє дітям, які постраждали від війни (сироти, діти, що втратили батьків, діти з травмами), людям похилого віку, особам з інвалідністю, забезпечуючи їхні специфічні потреби [10].

7. Збереження культурної спадщини та освітні ініціативи. В умовах війни активізувалися зусилля, спрямовані на захист та евакуацію культурних цінностей. Волонтери допомагають музеям, архівам, бібліотекам. Також виникають освітні проєкти для дітей-ВПО, онлайн-курси та ініціативи з підтримки української мови та культури.

8. Сприяння стійкості громад та місцеве самоврядування. На місцях громадські активісти часто стають опорою для місцевої влади, допомагаючи організовувати цивільний захист, пункти незламності, вирішувати комунальні проблеми та підтримувати життєдіяльність громад, особливо в умовах блекаутів чи близького розташування до зони бойових дій.

Незважаючи на надзвичайну ефективність та самовідданість, українське громадянське суспільство в умовах війни стикається з низкою серйозних викликів:

- Вигорання активістів та волонтерів. Тривала війна та постійне перебування в стресових умовах призводять до фізичного та емоційного виснаження людей, які є рушійною силою багатьох ініціатив.

- Обмеженість та нестабільність ресурсів. Хоча рівень довіри та підтримки громадянського суспільства є високим, фінансові та матеріальні ресурси не є безмежними, особливо на тлі погіршення економічної ситуації в країні. Залежність від міжнародних донорів також має свої ризики.
- Безпекові ризики. Волонтери та активісти, які працюють у прифронтових зонах або на деокупованих територіях, наражаються на значну небезпеку.
- Координація зусиль. Велика кількість різноманітних ініціатив іноді призводить до дублювання функцій або недостатньої координації, хоча з часом виникають платформи та механізми для кращої взаємодії.
- Взаємодія з державними органами. Хоча в цілому співпраця між державою та громадянським суспільством значно посилилася, іноді виникають проблеми, пов'язані з бюрократією, недостатньою прозорістю або різним баченням пріоритетів
- Необхідність інституціоналізації та забезпечення сталості. Багато низових ініціатив потребують підтримки для свого розвитку, формалізації (за потреби) та забезпечення довгострокової роботи.

Внесок українського громадянського суспільства у національний спротив є неоціненним. Воно не лише забезпечує значну частину потреб армії та гуманітарної допомоги, але й підтримує моральний дух нації, демонструє світові єдність та незламність українського народу. Громадянське суспільство стало важливим елементом національної стійкості, здатним швидко адаптуватися до змін та ефективно реагувати на виклики.

У перспективі повоєнного відновлення України роль громадянського суспільства буде не менш важливою. Воно має стати ключовим партнером держави у процесах відбудови, моніторингу використання коштів, адвокації реформ, розбудови демократичних інститутів та зміцнення

верховенства права. Досвід самоорганізації та ефективного вирішення проблем, набутий під час війни, буде надзвичайно цінним для модернізації країни. Участь громадськості в плануванні та реалізації програм відновлення є запорукою їх прозорості, ефективності та відповідності реальним потребам людей. Крім того, громадянське суспільство відіграватиме важливу роль у процесах примирення, подолання травм війни та реінтеграції деокупованих територій. Його активна участь є необхідною умовою для успішної європейської інтеграції України [11].

Отже, повномасштабна війна Росії проти України стала трагічним випробуванням, але водночас виявила надзвичайну силу, згуртованість та креативність українського громадянського суспільства. Воно перетворилося на потужний фактор національного спротиву, взявши на себе вирішення величезного комплексу завдань – від забезпечення армії до надання гуманітарної допомоги та захисту прав людини. Ініціативи, що народжуються знизу, демонструють високий рівень самоорганізації та ефективності. Попри численні виклики, українське громадянське суспільство продовжує бути пульсом життя країни, символом її незламності та запорукою її демократичного майбутнього. Його подальша підтримка, розвиток та конструктивна взаємодія з державою є критично важливими для перемоги України, її успішного відновлення та утвердження як повноправного члена європейської спільноти.

Список використаних джерел:

1. Карась А. Ф. Громадянське суспільство в Україні: історичні витоки та сучасні виклики. *Український історичний журнал*. 2023. № 2. С. 45–60.
2. Волонтерський рух в Україні в умовах війни: соціологічний вимір. *Звіт за результатами дослідження Центру Разумкова*. Київ, 2024. 78 с.
3. Бортник Р. В., Коваль О. П. Трансформація діяльності громадських організацій України в умовах повномасштабної російської агресії. *Гілея: науковий вісник*. 2023. Вип. 178. С. 112–117.

4. Василенко І. М. Роль соціальних мереж у мобілізації громадянського суспільства під час війни в Україні. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2022. Вип. 150. С. 53–62.
5. Міністерство оборони України. *Звіт про волонтерську допомогу Збройним Силам України за 2023 рік*. Київ, 2024.
6. Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН). *Гуманітарна ситуація в Україні та реагування: Звіт за 2023-2024 рр.* Женева, 2025.
7. Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ), Європейське регіональне бюро. *Охорона здоров'я в Україні під час конфлікту: виклики та відповіді*. Копенгаген, 2024.
8. Коаліція "Україна. П'ята ранку". *Truth Hounds*. *Документування воєнних злочинів в Україні: методологія та практика громадських ініціатив*. Збірник матеріалів. Київ, 2023. 250 с.
9. Інститут світової політики. *Адвокація інтересів України за кордоном: роль громадської дипломатії в умовах війни. Аналітична доповідь*. Київ, 2024.
10. Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ). *Становище дітей в Україні в умовах війни: огляд потреб та гуманітарного реагування*. Нью-Йорк, 2024.
11. Представництво Європейського Союзу в Україні. *Підтримка громадянського суспільства як пріоритет співпраці ЄС-Україна на шляху до членства. Інформаційний бюлетень*. Київ, 2024.